

"La cultura és un producte de consum"

El dramaturg valencià Manuel Molins (Montcada de l'Horta, 1943) ha publicat 'Trilogia d'exilis' (3i4), un recull de tres peces teatrals que sobrepassen els límits tradicionals de la raó i de les falses utopies i que indaguen enllà de les possibilitats del llenguatge convencional.

Manuel Molins ha estat considerat, juntament amb Rodolf Sirera, Josep Maria Casimiro i Josep Lluís Sirera, un dels artífexs de la renovació teatral valenciana, gestada a la primeria dels anys 70. Fou un dels creadors del Grup 49 i és un dels referents indefugibles de l'anomenat teatre independent del País Valencià. La seua producció es mou entorn de tres línies estètiques i argumentals: el teatre de caire històric, els textos de profundes arrels tradicionals i les obres experimentals. *Trilogia d'exilis* forma part d'aquesta última tendència. Els dos primers textos (*Diònyssos* i *Els viatgers de l'absenta*) ja havien aparegut abans. El tercer (*La màquina del doctor Wittgenstein*) acaba de veure la llum en forma de trilogia gràcies a l'editorial 3i4. Aquest contestatari impeni-

tent, enemic de la institucionalització de la cultura i del pensament oficials, ens parla de la *Trilogia d'exilis* i del panorama teatral dels Països Catalans.

—*Què fa d'aquestes tres obres una trilogia?*

—Tradicionalment, el terme trilogia s'aplica a tres històries que giren al voltant d'un mateix tema. Però, a mi, no m'interessava el concepte, entès d'aquesta manera. En canvi, sí que m'interessava de destacar tres aspectes que jo considere fonamentals de la problemàtica actual: el de la raó, el de les falses utopies i el del problema del llenguatge. És cert que en la trilogia hi ha quatre personatges que es mouen en una mateixa línia, i que hi treballa molt l'intertext i la metaliteratura. També és veritat que hi ha unes línies

Manuel Molins és un dels dramaturgs valencians que més especula entorn de les possibilitats d'un teatre poc convencional. A la *Trilogia d'exilis*, la seua darrera publicació, els seus protagonistes van més enllà dels límits del llenguatge i de les pautes de comportament tradicionals.

temàtiques comunes. Hi ha els temes del desig, de la raó, de la mare, de la família, i hi ha el de la sexualitat fronterera: l'incest, la bisexualitat, la prostitució, l'ambigüitat sexual. En definitiva, allò que m'interessava era d'explorar tots els territoris de l'ésser humà. Són aquests territoris els que formen la meua trilogia.

—*És la seua formació allò que l'ha dut a fer que dos filòsofs i dos poetes foren els protagonistes de la trilogia?*

—La tria dels protagonistes no és únicament producte de la meua formació filosòfica i filològica. Evidentment, tot hi influeix. Però hi ha més coses. La tria de Nietzsche en el cas de *Diónysos*, per exemple, obeeix a altres motius. Tot s'explica a partir d'un viatge que vaig fer a Londres. Vaig visitar-hi el Museu de la Universitat d'Oxford i vaig veure-hi tota la ceràmica de l'època dels grecs. Mirant tota aquella ceràmica vaig pensar què passaria si tots aquells personatges començaren a moure's. A partir d'ací vaig fer unes notes i va nàixer el text sobre Nietzsche.

—*Però en Diónysos hi ha moltes més preocupacions, no és cert?*

—En aquella època tenia la sensació que això de la modernitat no funcionava. Fins el Maig del 68 ens movíem encara en un horitzó de pensament del segle XIX, per més que hi havia una modernitat dominada pel racionalisme. Hi havia, tanmateix, un món emergent de sensibilitat, un món social, de relacions humanes que no podia sotmetre's als esquemes de la raó. Aquesta fou la motivació personal i afectiva que em va portar a escriure *Diónysos*.

—*I perquè va triar Nietzsche de protagonista?*

—Senzillament, perquè m'agrada molt. Jo sóc molt nietzscheà. Ja sé que parlar d'aquests homenots de la cultura és molt perillós, perquè pot resultar molt pedant o pots fer el ridícul. També pot passar que el lector ho rebutge, com siga que es tracta d'un producte de cultura i avui la cultura majoritària s'entén des del punt de vista del mercat; no interessa o es descarten aquests personatges per desconeixement.

—*En quins aspectes de la vida i de l'obra de Nietzsche s'ha centrat?*

—En *Diónysos* Nietzsche és un senyor que s'ha tornat boig. Penetre en els mecanismes interns del seu cap. El temps i l'espai s'han diluït en la consciència de l'individu i a partir d'ací construïm una història. M'agrada molt perquè contradeia el tractament que havia fet de la teoria del temps i de l'espai el teatre modern, que manipula el temps i l'espai a la manera kantiana, creant un tipus de desordre que en realitat no és tal desordre. A mi, aquesta concepció del temps i de l'espai no m'interessava.

—*I quin és el tractament de l'espai i del temps que fa Els viatgers de l'absenta?*

—En *Els viatgers de l'absenta* hi ha un *flash-back*. Entra en la ment d'un home que s'ha tornat boig perquè vol mantenir una vida dionisíaca on el desig no es trobe sotmès als interessos de la raó d'estat, de la raó religiosa o de la raó econòmica.

—*Què destaca de la relació Verlaine-Rimbaud?*

—No m'interessava tant la història sentimental de Rimbaud i Verlaine, que ja s'ha contat. Entre tots dos hi ha la relació homosexual que ja sabem. Això, de manera implícita. I és bo que hi siga perquè parlem de l'alliberament del desig. Sóc contrari a la concepció del desig com una cosa fosca. Per mi el desig és ben clar. De la relació Verlaine-Rimbaud allò que m'interessava era saber com acaben aquests personatges que han volgut canviar la vida. M'interessava tota la reflexió posterior. Perquè l'un acaba borratxo pels carrers de París recordant el gran moment de la seua vida, que és el moment de l'amor; i l'altre acaba enterrat en el lloc que menys volia, sotmès a la llei de la família i abandonat pel llenguatge. M'interessaven aquestes paradoxes. Això es pot extrapolar a la història de la modernitat o de moltes generacions. Molta gent han fet els grans revolucionaris i ara es troben fent de funcionaris o de repressors oficials o s'han venut al mercat de la cultura.

—*I en La màquina del doctor Wittgenstein?*

—En el cas de Wittgenstein partesc d'una història terriblement quotidiana, perquè Wittgenstein mata la seua dona i naix la confusió, l'equívoc, el mal, la violència. Per tant, m'interessava el problema de l'honestat, que és, alhora, un derivat de l'ètica. En *La màquina del doctor Wittgenstein* es tractava de trencar els límits d'un llenguatge que ens imposa uns esquemes rígids entre el bé i el mal, uns esquemes ètics o morals que no s'adiuen amb la realitat. Per això Wittgenstein, davant

el fet d'haver matat la dona, es demana si és un assassí o no.

—*Els personatges d'aquestes tres obres són un mateix personatge?*

—Són un mateix personatge perquè porten la vida als límits del sexe i de la tensió. Tots presenten un llenguatge fronterer. És tracta d'uns personatges que avui són acceptats per la cultura, però que en el seu moment foren clarament rebutjats.

—*Aleshores és inevitable de demanar-se quins paral·lelismes hi ha entre l'acceptació que té el seu teatre i la que van tenir aquests personatges.*

—El gran problema d'aquest tipus de teatre és que sembla poc actual. A mi, no m'interessa el teatre do-

"No m'interessa el teatre dominant que es fa actualment, una mena de teatre que vol ser una mimesi de la realitat. M'agrada el teatre que es planteja la vida des d'una altra perspectiva. M'interessa construir un món personal."

minant que es fa actualment, un tipus de teatre que vol ser una mimesi de la realitat. M'agrada el teatre que es planteja la vida des d'una altra perspectiva. Es tracta de construir un món personal, i no únicament de demostrar unes habilitats a l'hora d'escriure. I és precisament aquí que hi ha molta actualitat, però passa que no s'expressa d'una manera directa, immediata, sinó metafòricament.

—Penses que la cultura s'ha convertit en un producte de transacció mercantil?

—Això és una realitat evident. El liberalisme i l'amiguisme s'han institucionalitzat. Hi ha una submissió al mercat. Jo continue pensant igual com fa vint anys. Si abans no m'interessava la raó d'estat, tampoc no m'interessa ara la raó del mercat, perquè no pot contaminar la meua vida quotidiana de la manera com la contamina. La cultura s'ha convertit en un art de consum. D'una banda, això està bé, perquè és necessari. Però a l'hora de treballar no pots pensar en qui consumirà i com es consumirà el teu producte de cultura. L'escriptor ha de ser honest amb ell mateix. I si l'encertes, l'endevines, i si no l'encertes... Aquí hi ha el risc, la capacitat de plantejar mirades personals que trenquen els esquemes tradicionals. Vaig contra l'art concebut únicament com un producte de transacció mercantil.

—En quina mesura influeix l'art i la cultura la conjuntura política?

—Home, jo diria que els influeix molt i en molts aspectes. Ara com ara, veig no hi ha esperit de risc: es busca la rendibilitat immediata, es creen competències deslleials amb l'empresa privada, i les polítiques de subvencions són molt discutibles. En l'àmbit del País Valencià, per exemple, s'hà fet una llei del teatre que no sé ben bé de què serveix. El teatre públic valencià va convertint-se en una mostra de distribució o en un aparador d'allò que es fa en els altres llocs, especialment a Madrid. Això vol dir que continuem tenint mentalitat provinciana.

—La llengua i la política lingüística del PP són dos problemes afegits?

—La qüestió de la llengua ja hauria de quedar definitivament aclarida. No podem estar discutint sempre el mateix problema, perquè impedeix de fer moltes coses. A més, es potenciant molt un tipus de teatre de consum, fins i tot en l'àmbit de l'empresa pública. Si només oferim aquest tipus de teatre, el públic no tindrà escapatori: consumirà allò que li donem, perquè no té capacitat de discriminació. D'aquesta manera, tot queda a mercè de la moda.

—Hi ha un flux cultural entre els Països Catalans?

—Els Països Catalans són una plaça que hi ha a Barcelona al costat de l'estació de Sants, res més. Hi ha una manca quasi absoluta de comunicació cultural en els Països Catalans. A Catalunya s'han consolidat unes estructures teatrals, però al País Valencià no tant. Ací moltes companyies es van dissoldre aviat.

—I què s'hauria de fer per revifar la vida teatral d'aquest país?

—En el món de teatre tot ve regit pel nombre d'espectadors. Això no hauria de ser així. Hem de procurar de no ser deficitaris, però cal diversificar el públic

RAFA GIL

i les opcions teatrals. Pensar que tot ha de tenir un ressò de gran públic és absurd. En el cas valencià això encara es complica més perquè no hi ha el teatre de repertori. I la vida teatral d'una ciutat o d'un país que no és capaç de crear un teatre de repertori no té futur.

—La situació teatral al País Valencià és greu?

—Home, si la considerem des de la perspectiva de fa vint anys, les coses han millorat molt. S'han creat infraestructures. Han augmentat les possibilitats. S'han creat expectatives que abans no hi havia, i això fa que ara, per més que es tracte d'una professió poc consolidada, hi haja més pluralitat, tant en el camp de l'escriptura com en el de la interpretació, de l'escenografia i de la direcció. I això és bo perquè la societat real es troba més ben representada, en el sentit que hi ha més opcions i el públic pot triar. A més, hi han aparegut oficis nous, com el de la figura del productor que s'hi dedica quasi exclusivament.

—Són necessàries les subvencions?

—Depèn. Pense que l'estat ha d'ajudar la cultura. Ara, el problema està en la manera de fer una política de subvencions adequada, i sobre la base de quins criteris. A Occident la cultura es manté per mecanismes mixtos en què convergeixen elements propis de la iniciativa privada i de la iniciativa pública.

—Es considera un professional del teatre?

—Per a respondre aquesta pregunta caldria esbrinar, primer, què vol dir ser professional. Per alguns vol dir guanyar-se la vida. Pot ser un aspecte, però no és necessàriament l'únic. Cal tenir, a més a més, una preparació adequada i estimar la professió. Per mi, ser professional del teatre significa viure pel teatre més que no viure del teatre.

—Finalment, per què va triar el gènere del teatre, i quins projectes té a curt terme?

—Vaig triar el teatre perquè és el gènere que més m'agrada. El teatre permet molta síntesi. M'agradaria d'escriure una novel·la, però ara com ara tinc a la vista la possibilitat de muntar tres espectacles, un dels quals és una versió de Txèkhov. I espere regularitzar les meues publicacions anteriors.

El teatre de Manuel Molins mira de bastir un món personal. Aquest contestari impenitent de la cultura i del pensament oficials es mostra radicalment oposat a la mercantilització de la cultura.

Juli Capilla